

37ste vergadering

Dinsdag 16 december 2008

Aanvang 14.00 uur

Voorzitter: Verbeet

Tegenwoordig zijn 142 leden, te weten:

Aasted Madsen-van Stiphout, Agema, Anker, Aptroot, Arib, Atsma, Azough, Van Baalen, Bashir, Besselink, Bilder, Biskop, Blanksma-van den Heuvel, Blok, Blom, Van Bochove, Boekestijn, Boelhouwer, Van Bommel, Bouchibti, Bouwmeester, Brinkman, Ten Broeke, Van der Burg, Van de Camp, Çörüz, Cramer, Van Dam, Depla, Dezentjé Hamming-Bluemink, Dibi, Tony van Dijck, Jan Jacob van Dijk, Jasper van Dijk, Van Dijken, Dijsselbloem, Diks, Eijssink, Ferrier, Fritsma, Van Geel, Van Gent, Gerkens, Van Gerven, Gesthuizen, Gill'ard, Graus, Griffith, Van Haersma Buma, Halsema, Van der Ham, Hamer, Heerts, Heijnen, Hessels, Van Heugten, Van Hijum, Ten Hoopen, Irrgang, Jacobi, Jager, Jansen, Joldersma, Jonker, Kalma, Kant, Karabulut, Koopmans, Koppejan, Koşer Kaya, Kraneveldt-van der Veen, De Krom, Kuiken, Langkamp, Leerdam, Van Leeuwen, Lempens, Luijben, Madlener, Marijnissen, Mastwijk, Van Miltenburg, Neppérus, De Nerée tot Babberich, Nicolaï, Omtzigt, Ortega-Martijn, Ouwehand, De Pater-van der Meer, Pechtold, Polderman, Poppe, Van Raak, Remkes, Roefs, Roemer, De Roon, De Rouwe, Rutte, Samsom, Sap, Schermers, Schinkelshoek, Schippers, Schreijer-Pierik, Slob, Smeets, Smilde, Smits, Snijder-Hazelhoff, Spekman, Spies, Van der Staaij, Sterk, Tang, Teeven, Thieme, Tichelaar, Timmer, Van Toorenburg, Uitslag, Ulenbelt, Van der Veen, Van Velzen, Vendrik, Verbeet, Verdonk, Vermeij, Vietsch, Van der Vlies, Voordewind, Vos, Jan de Vries, Van Vroonhoven-Kok, Waalkens, Weekers, Wiegman-van Meppelen Scheppink, Wilders, Willemse-van der Ploeg, De Wit, Wolbert en Zijlstra,

en de heer Bos, viceminister-president, minister van Financiën, de heer Verhagen, minister van Buitenlandse Zaken, mevrouw Cramer, minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, mevrouw Verburg, minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, de heer Klink, minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, en mevrouw Dijkzema, staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Aan de orde is **het mondelinge vragenuur**, overeenkomstig artikel 136 van het Reglement van Orde.

Vragen van het lid Halsema aan de minister van Buitenlandse Zaken over **een geheim Amerikaans rapport dat stelt dat de 100 mld. kostende opbouw van Irak een mislukking is geworden**.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Mevrouw de voorzitter. Zo geheim is dit rapport niet meer, want de New York Times publiceerde het dit weekend. Vijfhonderd pagina's onder de welluidende titel Hard lessons.

Het goede nieuws uit het rapport: Amerikanen durven zichzelf wel kritisch te onderzoeken. Ik zou zeggen: kom daar maar eens om in Nederland.

Maar dan het slechte nieuws: onenigheid in de Amerikaanse top, volstreekte onwetendheid, zo'n gebrekkige planning in Irak in de afgelopen jaren dat de geïnvesteerde 117 mld. wellicht weggegooid geld is. Bovendien blijkt er jarenlang te zijn gelogen over de toestroom van Irakezen in het leger om het Amerikaanse falen te verhullen.

De Nederlandse regering heeft altijd politieke steun verleend aan dit Amerikaanse optreden. Het lijkt mij dat de minister bij lezing van dit vijfhonderd pagina's tellende rapport bevangen moet zijn door een intense boosheid, omdat hij ook jarenlang misleid is geweest.

Voorzitter. Ik stel een aantal vragen. Ik krijg graag een oordeel over het optreden van de regering-Bush in Irak in de afgelopen jaren.

Ik krijg graag ook een oordeel over de eigen, weinig kritische samenwerking met de regering-Bush in het licht van het nu verschenen rapport.

Dit rapport is de vrucht van een onafhankelijk inspecteur-generaal. Nederland maakt op dit moment deel uit van de grote NAVO-wederopbouwmissie in Afghanistan. Een groot aantal maatschappelijke organisaties heeft inmiddels de noodklok geluid over de miserabele staat van die wederopbouw in Afghanistan. Miljarden geïnvesteerd geld kan op dit moment niet worden getraceerd. Is de minister bereid bij de NAVO te pleiten voor de aanstelling van een onafhankelijk inspecteur-generaal die het verloop van de wederopbouw in Afghanistan zou kunnen onderzoeken?

□

Minister **Verhagen**: Mevrouw de voorzitter. Ik dank mevrouw Halsema voor het feit dat zij mij op de hoogte brengt van geheime rapportages. De berichten over dit rapport in de media zijn mij bekend. Ik ben even geïnteresseerd in de inhoud van het rapport als mevrouw Halsema was. Het probleem van geheime rapporten is echter dat de pers er al eerder over beschikt – althans over de gelekte delen – dan regeringen, want die kunnen er pas na publicatie over beschikken.

Er is nog geen definitieve versie beschikbaar en er wordt nog steeds aan de rapportage gewerkt. Naar verwachting zal een definitieve versie in februari 2009 verschijnen. Een inhoudelijke reactie op het rapport is dus voorbarig om de doodeenvoudige reden dat ik mij niet kan baseren op uitgelekte informatie in kranten, zeker niet als men nog stelt dat het geen definitief rapport is.

Los van het feit dat dit Amerikaanse rapport over de Amerikaanse wederopbouwinspanningen gaat, is het op zichzelf duidelijk dat de wederopbouwinspanningen niet vlekkeloos zijn verlopen. Mevrouw Halsema vraagt mij om een oordeel. Ik heb sinds mijn aantreden meermalen gesproken over de noodzaak om in de comprehensive approach die wij voorstaan, meer aandacht te schenken aan de wederopbouw. Ik benadruk verder dat Nederland al voor het militaire ingrijpen bij de Verenigde Staten aandacht heeft gevraagd voor de situatie in Irak na de val van Saddam Hoessein. Mijn voorganger, de heer De Hoop Scheffer, schreef op 10 februari 2003 het volgende aan de Kamer: "Bij collega Powell heb ik, evenals in een later gesprek met plaatsvervangend veiligheidsadviseur van de president, Hadley, aandacht gevraagd voor de noodzaak reeds nu voorbereidingen te treffen voor de periode volgend op eventueel militair optreden, zowel in termen van noodhulpvoorzieningen als ook in termen van wederopbouw vanuit Irak." Uit dit citaat, dat ook is opgenomen in een brief aan de Kamer, blijkt dat juist Nederland steeds heeft gevraagd om niet alleen te kijken naar het moment van militair optreden maar juist aandacht te besteden aan wederopbouw.

Mevrouw Halsema stelt vragen over Afghanistan alsof daar eenzelfde situatie aan de orde is. Zij beroept zich daarbij ook op andere rapporten. Allereerst merk ik op dat de NAVO niet gaat over de wederopbouw in Afghanistan; dat doen de Afghanen zelf. De NAVO voert op reguliere basis een periodic mission review uit waarin de zaken worden beschreven waarvoor de NAVO en ISAF rechtstreeks verantwoordelijk zijn. Aan de wederopbouw in Afghanistan – daarom benadruk ik ook dat de Afghanen daar in eerste instantie zelf over gaan – ligt namelijk de Afghan national development strategy ten grondslag waarin alle bedragen, sectoren en te behalen doelstellingen zijn geformuleerd. Die strategie is in volle transparantie tot stand gekomen en door de internationale gemeenschap eerder dit jaar in Parijs bij de donorconferentie besproken en onderschreven. De hulpinspanningen worden gecoördineerd door Kai Eide en UNAMA, het VN-kantoor voor de wederopbouw in Afghanistan. Ook IMF en Wereldbank zijn nauw betrokken bij de opbouw van de Afgaanse economie. Over dat geheel, waaraan Nederland bijdraagt, wordt periodiek met de Kamer overlegd op basis van reguliere verslagen. De minister voor Ontwikkelingssamenwerking doet gedetailleerd verslag aan de Kamer over de

besteding van de Nederlandse gelden en over de wijze waarop dat plaatsvindt.

Ik zie op dit punt geen noodzaak om een aparte inspecteur te benoemen of een inspecteur-generaal voor de wederopbouw aan te stellen binnen het NAVO-kader, juist omdat Irak en Afghanistan niet te vergelijken zijn en omdat in Afghanistan sprake is van een geïntegreerde benadering waarvan de NAVO/ISAF-inspanning slechts een onderdeel vormt. Het lijkt mij goed dat Defensie, Ontwikkelingssamenwerking en Buitenlandse Zaken regulier vanuit het 3D-overleg met de Kamer van gedachten wisselen, ook over de bestedingen en de wederopbouw in Afghanistan.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Voorzitter. Ik was een beetje bang dat de minister zich terug zou trekken achter formalisme. Iedereen heeft het rapport kunnen lezen. Het staat op internet. Ik neem aan dat de minister weet hoe dat moet worden bediend. Als hij pas in februari reageert, dan is de Bushadministratie, gelukkig, vertrokken. Dan wordt het allemaal een beetje laai. Ik stel daarom de volgende vraag. Is de minister bereid om in elk geval de regering-Bush op de hoogte te brengen van het grote gevoel van onrust en bezorgdheid dat zich meester maakt van de Nederlandse regering in het geval dat de resultaten van het onderzoek terecht zijn?

De situatie in Afghanistan is natuurlijk niet 100% vergelijkbaar met die in Irak. De Afghanen zijn vanzelfsprekend ook zelf verantwoordelijk voor de wederopbouw, maar zij doen dat wel met een bedrag van 25 mld. dat opgebracht wordt door het Westen. Naar verluidt, keert 40% van die 25 mld. terug naar de donorlanden in de vorm van vrij riante salarissen. Ook schijnt een groot deel van dat bedrag gebruikt te worden voor politieke en militaire doeleinden. Dat betekent dat er vragen te stellen zijn. Die moeten onafhankelijk onderzocht worden. De oude Pavlovreactie van "wij doen het zelf" schiet tekort. Ik herhaal daarom mijn verzoek.

Minister **Verhagen**: Voorzitter. Op de eerste vraag, of ik de regering-Bush op de hoogte wil stellen van onze zorgen in het geval de inhoud van het definitieve rapport overeenkomt met de inhoud van een uitgelekt rapport in de New York Times, is mijn antwoord nee. Zo kunnen wij gewoon niet werken. Ik vind het ook vreemd dat mevrouw Halsema die twee condities inbouwt want zo ga je niet met elkaar om. Wij spreken de huidige regering wel aan op de noodzaak van wederopbouw en op de bijdragen die ook de internationale gemeenschap daaraan levert.

Met uw opmerkingen over Afghanistan doet u geen recht aan wat daar plaatsvindt. De heer Kai Eide is daar namens de VN aangesteld om juist de geïntegreerde benadering te coördineren en hij brengt regulier rapport uit over de ontwikkelingen en de opbouw. Verder zijn de Afghanen zelf voor een groot deel verantwoordelijk voor de wederopbouw. Wij spreken de Afghanen aan op de noodzaak om bijvoorbeeld ook in Uruzgan scholen, ziekenhuizen en nationale ontwikkelingsprogramma's op te zetten. U heeft daarover meerdere malen met de minister voor Ontwikkelingssamenwerking van gedachten gewisseld. Over de besteding van de Nederlandse gelden, inclusief de extra miljoenen van de Ferriergelden voor de overschakeling van de teelt van drugs op die van saffraan en ander landbouwproducten, wordt regulier verantwoording afgelegd. Dus ik begrijp niet wat u wilt

Verhagen

toevoegen. Als er iets wordt gecontroleerd, wordt overgecontroleerd, dan is dat de besteding van de Nederlandse ontwikkelingsgelden. Dat heeft u minister Koenders ook hier horen zeggen. Overigens als u zulke vragen, met deze details gaat stellen, had u beter hem kunnen vragen om uw vragen te beantwoorden, want het gaat om de besteding van Nederlandse ontwikkelingsgelden. Ik kan mijn hand echter in het vuur steken voor de verantwoording die wij aan de Kamer afleggen over de besteding van de Nederlandse ontwikkelingsgelden en de bijdrage die deze leveren aan de wederopbouw. Als u daar niet tevreden mee bent of u vindt dat het onvoldoende is, dan moet u daarover met ons nader van gedachten wisselen. Dat hebben wij tot nu toe echter nooit in deze mate van de Kamer gehoord.

De **voorzitter**: Ik dank de minister voor zijn antwoorden.

Vragen van het lid Kraneveldt-van der Veen aan de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, mevrouw Dijkma, over **het bericht dat de staatssecretaris het advies van de PO-Raad overneemt dat de Cito-toets voortaan in mei of juni zal worden afgenomen in plaats van in januari of februari.**

Mevrouw **Kraneveldt-van der Veen** (PvdA): Voorzitter. Vorige week lekte een advies van de raad voor het primair onderwijs uit, waarin wordt voorgesteld om de Cito-toets voortaan niet in februari maar in mei of juni af te nemen. Nu wordt er na de Cito-toets nauwelijks meer iets aan rekenen en taal gedaan op school, omdat de druk er voor de leerlingen af is. Dat wil men voorkomen. Leerlingen hebben dan meer voorbereidingstijd voor de toets en minder stress, is het idee. De staatssecretaris reageerde meteen positief op dit advies. De Partij van de Arbeidfractie staat ook positief tegenover de aangevoerde argumenten, maar ziet ook een aantal belangrijke haken en ogen aan het voorstel. Daarom wil ik de volgende vragen stellen aan de staatssecretaris.

Bent u het met de Partij van de Arbeid eens dat alle kinderen, naast een gedegen schooladvies, recht hebben op een onafhankelijk, objectief oordeel over het behaalde niveau via een eindtoets en/of een leerlingvolgsysteem? Bent u het met de Partij van de Arbeid eens dat een objectief oordeel vooral van belang is voor zorg- en achterstandsleerlingen, die last kunnen hebben van onder advisering? Bent u het met ons eens dat dit PO-Raadadvies dus zeker geen opmaat mag zijn naar het afschaffen van de Cito-toets? Holt dit advies het belang van een objectieve toetsing uit volgens u? Ziet u, net als wij, een probleem voor de aansluiting met het voortgezet onderwijs? Scholen in het voortgezet onderwijs moeten weten hoeveel leerlingen er komen. Daar kunnen zij roosters voor opstellen en leraren voor inhuren. Als er een groot verschil zit tussen het schooladvies en de Cito-score kunnen ouders misschien wel een conflict krijgen met de ontvangende school. Is er dan nog wel tijd voor overleg? Wat zijn volgens u de voorwaarden waaronder zo'n latere Cito-toets kan worden ingevoerd?

Scholen in het basisonderwijs gaan zelf over de manier en het tijdstip waarop zij toetsen, maar de politiek is wel medeverantwoordelijk voor de aansluiting met het voortgezet onderwijs en de doorlopende

leerlijnen rekenen en taal, waarbij toetsen een belangrijke kwestie is. Hoe kijkt u daar tegen aan? Welke rol ziet u nu voor uzelf weggelegd bij dit plan van de PO-Raad?

Staatssecretaris **Dijkma**: Voorzitter. Mevrouw Kraneveldt stelde terecht dat het advies van de PO-Raad is voortgekomen uit de gedachte dat zo veel mogelijk onderwijstijd van heel groot belang is voor alle leerlingen, overigens in het bijzonder voor zwakke leerlingen. Waar wij nu tegen aanlopen is dat kinderen in het eerste jaar van het voortgezet onderwijs soms slechter presteren, ook op basisvaardigheden, dan zij bij de Cito-toets deden. Natuurlijk vraag je je dan af waarom dat zo is. De Onderwijsraad heeft hierover in het verleden ook al een aantal opmerkingen gemaakt. Uiteindelijk is de constatering dat het belangrijk is om ook de laatste maanden in groep 8 effectief te besteden aan onderwijs. Ik vind het daarom belangrijk om het voorstel van de PO-Raad op te pakken, omdat ik denk dat de effectieve tijd voor onderwijs van groot belang is.

Mevrouw Kraneveldt stelt terecht de vraag of ik vind dat alle kinderen recht hebben op een onafhankelijke toets. Het antwoord daarop is eenvoudig: ja. De discussie daarover hebben wij al eerder gevoerd. Wij hebben ook vastgesteld dat wij binnenkort voor het eerst in de geschiedenis gaan vastleggen, met referentieniveaus, wat kinderen aan het einde van groep 8 moeten kennen en kunnen. Daarbij hoort ook dat er een objectieve vaststelling plaatsvindt van het niveau van de kinderen. In die zin is deze discussie een oude discussie, omdat dit recht voor mij gewoon onomstotelijk vaststaat. Wij zullen dit ook in wetgeving blijven verankeren. De indruk dat kinderen straks zonder een tweede objectief gegeven doorstromen naar het voortgezet onderwijs, moeten wij echt wegnemen, want die klopt niet.

Is het belangrijk dat ook voor bijvoorbeeld zwakke leerlingen dit tweede objectieve gegeven er is? Ja, dat is belangrijk. Gaan wij de Cito-toets afschaffen? Neen. Los van het feit dat ik daar niet over ga, ben ik er geen voorstander van.

Wat betekent dit nu voor de functie van de eindtoets? In de Tweede Kamer is al eerder vastgesteld dat ook leraren natuurlijk hun advies met betrekking tot de vraag waar de kinderen in het voortgezet onderwijs naartoe zouden moeten gaan, niet vastleggen op basis van niets. Zij doen dat heel vaak op basis van toetsen in het leerlingvolgsysteem. Dat systeem wordt overigens ook door Cito gemaakt. Op basis van jarenlange ervaring is zichtbaar waar kinderen naartoe gaan. In groep 7 is er een entreetoets, die een behoorlijk nauwkeurige voorspellende waarde heeft met betrekking tot de vraag waar een kind met de eindtoets van Cito ongeveer zal uitkomen. Die toetsen zijn er en zij blijven gewoon. Er wordt in het basisonderwijs heel veel getoetst. Wij hopen dat in de toekomst scholen veel meer doen met de uitkomst van de toets en dat zij hun beleid daarop aanpassen. Dat is het debat dat ik in de komende tijd veel liever zou willen voeren.

Kortom, heeft het voorstel van de PO-Raad naast voordelen ook een aantal nadelen? Ja, die zijn er. Het afnemend onderwijs moet er goed mee kunnen omgaan en er goed op voorbereid zijn. Samen met staatssecretaris Van Bijsterveldt zou ik in het kader van de doorlopende leerlijn het gesprek willen aangaan met de